

Stages of formation of self-development competence of a future primary school teacher

Feruzakhon KUTLIEVA¹

Urgench Innovation University

ARTICLE INFO

Article history:

Received April 2024
Received in revised form
10 May 2024
Accepted 25 May 2024
Available online
25 June 2024

Keywords:

self-development,
higher education,
educational process,
teaching methods and
means,
professional self-
improvement.

ABSTRACT

This article examines the theoretical foundations of forming the ability for self-development of future primary school teachers and analyzes the practical aspects of its development.

2181-1415/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol5-iss5/S-pp40-43>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining o'zini o'zi rivojlantirish kompetentsiyasini shakllantirish bosqichlari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

o'zini-o'zi rivojlantirish,
oliy ta'lim,
o'quv jarayoni,
o'qitish usullari va vositalari,
o'zini kasbiy
takomillashtirish.

Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'zini-o'zi rivojlantirish qobiliyatini shakllantirishning nazariy asoslari ko'rib chiqiladi va uni rivojlantirishda amaliy yondashuvlar tahlil qilinadi.

¹ Lecturer, Department of Pedagogy and Methodology of Primary Education, Urgench Innovation University, Independent Researcher, Urgench State University. E-mail: Feruzahonkutlieva@gmail.com

Этапы формирования компетентности саморазвития будущего учителя начальных классов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:
саморазвитие,
высшее образование,
учебный процесс,
методы и средства
обучения,
профессиональное
самосовершенствование.

В данной статье рассматриваются теоретические основы формирования способности к саморазвитию будущих учителей начальных классов и анализируются практические аспекты ее развития.

KIRISH

Bo'lajak o'qituvchi kasbiy jihatdan o'zini-o'zi takomillashtirishi bugungi kunda pedagogik faoliyatning o'ziga xos turi hisoblanib, ularni kasbiy tayyorlash va qayta tayyorlashning ajralmas qismi sifatida qaraladi. Kasbiy o'zini-o'zi takomillashtirish – bu o'qituvchining ma'lum bir ijtimoiy muhit bilan ongli ravishda o'zaro ta'siri natijasi bo'lib, kasbiy faoliyatida va umuman hayotda muvaffaqiyatga erishishni ta'minlaydigan shaxsiy fazilatlar, shuningdek, qobiliyatlarni rivojlantirish zaruratidir. Bunda o'qituvchining faoliyati va shaxsiyatining kasbiy mahorati cho'qqilariga erishish shartlari hamda qonuniyatlari o'rganiladi. O'qituvchining professional darajada o'zini-o'zi takomillashtirishi – bu tashqi ijtimoiy talablarga, pedagogik faoliyat shartlariga va shaxsiy rivojlanish dasturiga muvofiq kasbiy qobiliyatni oshirish, kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan fazilatlarni rivojlantirishning ongli, maqsadli jarayonidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

N. Kuzmina, V. Krichevskiy va V. Rozumovichlarning psixologik-pedagogik tadqiqotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining eng muvaffaqiyatli kasbiy rivojlanishi bir qator shartlar bajarilganda sodir bo'ladi, masalan: o'qituvchilarning moddiy-texnik ta'minoti bir xil, yaxshi ijtimoiy-maishiy sharoitlar, o'z g'oyalarini amalga oshirish imkoniyatlari; martaba o'sishi uchun istiqbollarning mavjudligi; boshlang'ich sinf o'qituvchisi mehnatining natijalari, avvalo, o'qituvchining o'ziga, uning qobiliyati va xususiyatlariga bog'liq bo'ladigan tarzda o'quv jarayonini tashkil etilishi; rag'batlar va uni amalga oshirish shartlari o'rtasida qarama-qarshiliklarning yo'qligi; moddiy va ijtimoiy tomonlar o'qituvchilar sarflagan energiya va vaqt miqdori va sifatiga javob beradi [1]. U.N. Kulyutkinning fikricha, insonning ijodiy salohiyatini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun ba'zi muhim fazilatlar zarur: ijodiy faoliyat; o'ziga xoslik; yangilik kiritish qobiliyati va istagi; g'oyalarni birlashtirish; kuchlarni safarbar qilish va o'tmishdagi tajribalarni qayta tiklash; rivojlangan tasavvur va hissiy sezgirlikning mavjudligi [2].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zini-o'zi rivojlantirish kompetentsiyasi – bu bilim, malaka, ko'nikma va mustaqil ravishda bilim olish, yangilash va qo'llash motivatsiyasini o'z ichiga olgan shaxsning integral sifati. O'zini-o'zi rivojlantirish kompetentsiyasi tarkibida quyidagi komponentlar ajratiladi:

Motivatsion: o'zini-o'zi rivojlantirishga ehtiyoj, yangi bilimlarga qiziqish, o'zini takomillashtirish istagi.

Kognitiv: o'zini-o'zi rivojlantirish yo'llari va usullarini bilish, ma'lumot bilan ishlash, tahlil qilish va tanqidiy baholash qobiliyati.

Faoliyat: o'zini-o'zi rivojlantirish faoliyatini rejalashtirish va tashkil etish, samarali o'qitish usullari va vositalarini tanlash, natijalarni nazorat qilish va baholash qobiliyati.

Refleksiv: o'zini-o'zi tahlil qilish, o'zini-o'zi qadrlash va o'zini-o'zi tarbiyalash faoliyatini tuzatish qobiliyati.

O'zini-o'zi rivojlantirish kompetentsiyasini shakllantirishga amaliy yondashuvlar:

Oliy ta'lim bo'lajak o'qituvchilarning o'zini-o'zi rivojlantirish qobiliyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Buning uchun turli xil yondashuvlar qo'llaniladi:

O'quv jarayonini tashkil etish: o'zini-o'zi rivojlantirish ko'nikmalarini takomillashtirishga qaratilgan fanlarni o'quv dasturlariga kiritish (masalan, "o'zini-o'zi tarbiyalash asoslari", "axborot madaniyati", "ilmiy tadqiqotlar metodikasi").

Faol o'qitish usullaridan foydalanish: loyiha faoliyati, muammoli ta'lim, case-study, talabalarining mustaqilligi va mas'uliyatini rivojlantirishga hissa qo'shadigan munozaralar.

Axborot madaniyatini rivojlantirish: talabalarni turli manbalardan (kutubxonalar, Internet, ma'lumotlar bazalari) ma'lumotlarni samarali qidirish, tahlil qilish va ulardan foydalanishga o'rgatish.

O'zini-o'zi tashkil etish va o'zini-o'zi boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish: talabalarga rejalashtirish, vaqtni boshqarish, o'zini-o'zi baholash va o'zini-o'zi tuzatish usullarini o'rgatish.

Rag'batlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish: talabalarni o'zini-o'zi rivojlantirishga undaydigan ilmiy to'garaklar, talabalar konferensiyalari, tanlovlarini tashkil etish.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish: o'zini-o'zi rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradigan onlayn kurslar, vebinarlar, elektron kutubxonalar.

Amaliy vazifalarga misollar:

O'zini-o'zi rivojlantirish faoliyati portfelini yaratish: talabalar o'zini-o'zi rivojlantirish faoliyatini aks ettiruvchi materiallarni to'playdilar (O'qilgan kitoblar, kurslar, konferensiyalarda qatnashish to'g'risidagi hisobotlar).

O'zini-o'zi rivojlantirishning individual rejasini ishlab chiqish: talabalar o'zini-o'zi rivojlantirishning maqsad va vazifalarini belgilaydilar, o'qitish usullari va vositalarini tanlaydilar, o'z faoliyatini rejalashtiradilar.

Ilmiy tadqiqotlarda ishtirok etish: talabalar tadqiqot faoliyati bilan shug'ullanadilar, ilmiy adabiyotlar bilan ishlashni o'rganadilar, ma'lumotlarni tahlil qiladilar va sharhlaydilar.

Innovatsion o'qitish usullaridan foydalangan holda darslarni ishlab chiqish va o'tkazish: talabalar olingan bilim va ko'nikmalarni amalda qo'llaydilar, o'zlarining mualliflik o'qitish usullarini yaratadilar.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bilim – aql bovar qilmaydigan, tezlikda rivojlanayotgan zamonaviy dinamik dunyoda o'zini-o'zi rivojlantirish professional muvaffaqiyatning asosiy omiliga aylandi. Bu, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun to'g'ri keladi, ular bolalarda bilim va ko'nikmalarning asosini yaratadilar, ularning o'qishga bo'lgan munosabatini shakllantiradilar.

O'zini-o'zi rivojlantirish kompetentsiyasini shakllantirish boshlang'ich maktab o'qituvchisining muvaffaqiyatli kasbiy faoliyatining muhim shartidir. Oliy ta'lim talabalarga nazariy bilim va amaliy o'zini-o'zi rivojlantirish ko'nikmalarini berish orqali bu jarayonda asosiy rol o'ynaydi. Turli xil usul va texnologiyalardan samarali foydalanish kelajakdagi o'qituvchilarga doimiy ravishda o'zini-o'zi rivojlantirishga ehtiyoj va qobiliyatni shakllantirishga imkon beradi, bu esa boshlang'ich maktabda ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

XULOSA

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida o'zini-o'zi o'qitish rivojlantirishni takomillashtirish kompetentsiyasini shakllantirish ularning oliy ta'limda egallagan kasbiy tayyorgarligining asosiy jihati hisoblanadi. Ushbu vakolat o'qituvchilarga nafaqat o'zgaruvchan ta'lim talablariga muvaffaqiyatli moslashishga, balki butun faoliyati davomida kasbiy rivojlanishini davom ettirishga yordam beradi.

O'zini-o'zi rivojlantirish kompetentsiyasini shakllantirishning nazariy jihati o'zini-o'zi tarbiyalashning asosiy tushunchalarini o'rganishni, o'qituvchilik kasbiy faoliyatidagi rolini tushunishni, shuningdek bilim va ko'nikmalarni doimiy ravishda yangilab turish muhimligini anglashni o'z ichiga oladi. Bo'lajak o'qituvchilar o'zini-o'zi rivojlantirish usullari, mustaqil ishlarni tashkil etish va kasbiy rivojlanishini rejalashtirish bo'yicha nazariy bilimlarni egallagan bo'lishi kerak.

Shuningdek, talabalarining o'zini-o'zi rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyasiga e'tibor berish, kasbiy o'sish va rivojlanishga qiziqishni rag'batlantirish muhimdir. Axborotni mustaqil izlash, tahlil qilish va uni amaliy faoliyatda qo'llash uchun sharoit yaratish muhim element hisoblanadi. Buni seminarlar, treninglar, mahorat darslarini o'tkazish, ilmiy konferensiyalarda ishtirok etishni rag'batlantirish va ilmiy maqolalarni nashr etish orqali amalga oshirish mumkin.

Shunday qilib, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida o'zini-o'zi rivojlantirish kompetentsiyasini takomillantirish, nazariy bilimlarni amaliy tajriba va kasbiy o'sish motivatsiyasi bilan birlashtirgan kompleks yondashuvni talab qiladi. Kelajakdagi o'qituvchilarning muvaffaqiyatli martabasi va ular o'z o'quvchilariga beradigan ta'lim sifati bunga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Зязюн И.А. Педагогическое мастерство: учебник. Киев, 2004.
2. Рындак В. Г. Творчество: Краткий педагогический словарь. Оренбург: Издательский центр ОГАУ, 2012. – 108 с.
3. Кулюткин Ю. Н. Изменяющийся мир и проблема развития творческого потенциала личности. Ценностно-смысловой анализ. – СПб.: СПбГУПМ, 2013. – 84 с.
4. Иванов Д.А., Митрофанов К.Г., Соколова О.В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий. Учебно-методическое пособие. – М.: АПК и ПРО, 2003. – 101 с.